

Justitiedepartementet
Enheten för processrätt
och domstolsfrågor

103 33 Stockholm

Vår referens/dnr:
119/2014

Er referens/dnr:
Ju2014/4186/DOM

2014-09-10

Remissvar

Ökad endomarbehörighet i tvistemål (Ds 2014:24)

Inställning

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget i promemorian att ändra sammansättningen av domare vid huvudförhandling i tvistemål i tingsrätt.

Förslaget

I promemorian föreslås att det krav som i dag i vissa fall ställs på samtycke från parterna vid endomarsits tas bort. Enligt förslaget ska tingsrätten vid huvudförhandling i dispositiva tvistemål vara domför med en lagfaren domare om det med hänsyn till målets omfattning och svårighetsgrad är tillräckligt att rätten består av en domare.

Det sägs i promemorian att det flera gånger tidigare har övervägts förändring av förutsättningarna för endomarbehörighet i tingsrätt. En ny omständighet som inte tidigare har beaktats är vilka slutsatser som kan dras av effekterna av EMR-reformen, genom vilken det bl.a. infördes ett generellt krav på prövningstillstånd i hovrätt för alla tvistemål. Det framhålls vidare att i EMR II-betänkandet (SOU 2012:93) konstateras att EMR-reformen fallit mycket väl ut. Rättssäkerheten är väl tillgodosedd. När det gäller tillämpningen av prövningstillståndsregleringen återges i promemorian att utredningen framhåller att förarbetena till systemet har en generös inställning. Vidare återges följande från utredningen.

”Det är viktigt att hovrätterna fortlöpande följer upp tillämpningen. Det är positivt att utvecklingen i fråga om andelen beviljade prövningstillstånd går i rätt riktning. På de flesta håll syns en generösare tillämpning och för någon hovrätt noteras en kraftig ökning. Detta, menar utredningen, är en tillfredsställande utveckling. Utredningen konstaterar sammanfattningsvis att tillämpningsproblem endast har förekommit i mindre avseenden och i ett inledande skede av reformen beträffande reglerna om prövningstillstånd. Regleringen är alltså tillräckligt tydlig och behöver för närvarande inte förtydligas eller förändras. (SOU 2012:93 s. 226.)”

Slutligen slås det i promemorian fast att de flesta remissinstanser har instämt i eller inte haft några invändningar mot utredningens slutsatser. EMR-reformen förefaller alltså ha fallit väl ut när det gäller reglerna om prövningstillstånd. Rättssäkerheten vid hovrättens överprövning är tillgodosedd, enligt vad som sägs i promemorian.

Synpunkter

Mot bakgrund av att Svenskt Näringsliv tillsammans med flera andra remissinstanser varit mycket kritiska till slutsatserna i EMR II-betänkandet om konsekvenserna av införandet generellt krav på prövningstillstånd i tvistemål kan, med anledning av hur remissutfallet presenteras i promemorian, budskapet behöva upprepas. Därför bifogas till detta remissyttrande även Svenskt Näringslivs remissyttrande till betänkandet En modernare rättegång II – en uppföljning (SOU 2012:93), se bilaga.

I detta remissyttrande presenteras åter statistik rörande ändringsfrekvensen i tvistemål i hovrätt före och efter EMR-reformen. Statistiken är uppdaterad till att omfatta år 2013.

När det gäller tillämpningen av prövningstillståndsregleringen sägs i promemorian att förarbetena till systemet har en generös inställning. Av förarbetena, prop. 2007/08:139 s. 23, framgår bl.a. även att rättssäkerheten kräver att felaktiga domar ska kunna rättas i andra instans och att krav på prövningstillstånd inte förändrar denna ordning. System med prövningstillstånd åstadkommer en mer flexibel och effektiv handläggning. Risken för felaktiga beslut i frågan om prövningstillstånd bedömde regeringen som minimal.

Svenskt Näringsliv konstaterar att regeringens motivering för att rättssäkerheten inte påverkas förutsätter att prövningstillstånd verkligen meddelas i alla de fall där underinstansernas avgöranden är felaktiga. Prövningstillstånd ska nämligen meddelas om det föreligger skäl till ändring av underinstansernas avgöranden. Ett införande av krav på prövningstillstånd i en viss måltyp borde därför inte medföra att procentuellt sett färre avgöranden blir ändrade av överinstanserna, d.v.s. den s.k. ändringsfrekvensen bör vara oförändrad. Om det skulle visa sig att införandet av ett krav på prövningstillstånd medför att ändringsfrekvensen minskar, utan att detta kan förklaras av andra orsaker, kan slutsatsen dras att systemet med prövningstillstånd inte fungerar på det sätt som är avsett. Att ändringsfrekvensen minskar innebär att fler felaktiga domar blir oförändrade.

Hur ser då verkligheten ut? Identifieras och ändras de felaktiga avgörandena?
 Nedan presenteras en sammanställning av statistik från Domstolsverket från åren före reformen 2007 och 2008 (reformen genomfördes 1 november 2008) till och med år 2013.

Hovrätt		2007		2008		2009		2010	
		Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Brottmål	Ändringsfrekvens	2883	34,30%	3190	34,30%	3179	34,50%	3381	35,80%
	PT-frekvens	1294	15,40%	1567	17,40%	1712	18,90%	1933	20,60%
Tvistemål	Ändringsfrekvens	684	27,30%	770	27,40%	672	20,30%	555	18,80%
	PT-frekvens	418	16,60%	690	25,10%	2469	87,70%	2588	87,70%
Övriga mål	Ändringsfrekvens	1620	15,00%	1715	14,90%	1504	13,80%	1634	14,80%
	PT-frekvens	1124	10,30%	1650	14,60%	4507	42,00%	5039	45,10%
Miljömål	Ändringsfrekvens	108	20,80%	112	20,30%	94	15,50%	113	14,50%
	PT-frekvens	324	63,20%	455	76,20%	572	90,60%	602	90,90%

forts.		2011		2012		2013	
		Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Brottmål	Ändringsfrekvens	3483	37,00%	3507	38,00%	3435	37,30%
	PT-frekvens	1950	20,50%	2103	22,50%	2048	22,20%
Tvistemål	Ändringsfrekvens	556	19,60%	598	21,30%	596	21,00%
	PT-frekvens	2519	88,10%	2496	88,50%	2677	91,00%
Övriga mål	Ändringsfrekvens	1633	14,50%	1765	15,50%	1622	14,00%
	PT-frekvens	4712	42,60%	4758	41,40%	5163	44,00%
Miljömål	Ändringsfrekvens	99	14,60%	103	13,30%	122	15,60%
	PT-frekvens	593	90,70%	743	94,50%	725	93,10%

Ändringsfrekvens: Mål ändrade från underinstans av totalt antal avgjorda mål
 PT-frekvens: Antal inkomna mål där prövningstillstånd krävs

I förhållande till statistiken som presenteras i det bifogade remissvaret har ytterligare minskning av ändringsfrekvensen skett mellan åren 2012 och 2013 – om än ganska marginell. Det framgår att ändringsfrekvensen för tvistemål sjunkit från 27,4 procent år 2008 till 21,0 procent år 2013. Detta betyder att drygt 23 procent – (27,4 procentenheter - 21,0 procentenheter) / 27,4 = 23,4 procent – färre tvistemål ändras i hovrätten idag jämfört med innan reformen genomfördes. Den konkreta förändring som prövningstillstandsreformen medfört kan sägas innebära att ca 180 fler tvistemål skulle ha ändrats i hovrätten under 2013 om reformen inte hade genomförts.

I november i år har det gått sex år sedan prövningstillstandsreformen genomfördes. Från Högsta domstolen har en mycket stor insats gjorts vars omfattning torde sakna motstycke. Sedan januari 2009 till och med juni 2012 har Högsta domstolen meddelat tillstånd till prövning i hovrätten i 116 avgöranden.

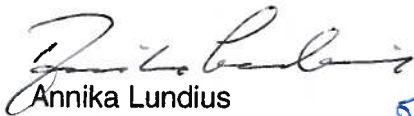
Mot den här bakgrunden är det ganska uppseendeväckande att i promemorian med hänvisning till EMR-utredningen beskriva att tillämpningsproblem endast har förekommit i mindre avseenden och i ett inledande skede av reformen beträffande reglerna om prövningstillstånd. När prövningstillstandsreformen infördes uttalade regeringen att riskerna för felaktiga beslut var minimal. Nu har vi resultatet. Statistiken

talat sitt tydliga språk. Det är ca 180 fler felaktiga domar som förblir oförändrade bara under ett år, vilket är ett hårt slag mot rättssäkerheten.

Det har funnits starka farhågor för att generellt krav på prövningstillstånd som enbart grundas på en bedömning av om målet ska komma att ändras eller inte kan komma att användas som arbetsregulator. Även bortsett från detta är det naturligt nog många gånger mycket svårt att vid en mindre ingående bedömning av ett mål kunna avgöra om ändring ska ske eller inte. Det ligger ju i sakens natur.

Trots att tanken bakom införandet av generellt krav på prövningstillstånd i tvistemål i hovrätt sades vara att tyngdpunkten i domstolsprocessen skulle ligga i tingsrätt kommer nu förslaget att där minska domarinsatserna. Bedömningen av vilken sammansättning av domare som ska krävas i målen ska enligt förslaget göras av domarna själva. Det lär därmed finnas risk för att den höga arbetsbelastningen som finns på tingsrätterna kommer att leda till att domare försöker att inte belasta sina kollegor med deltagande i dömmande om det går att undvika. Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att ändra sammansättningen av domare vid huvudförhandling i tvistemål.

SVENSKT NÄRINGSLIV

Annika Lundius

Kerstin Nyquist

Justitiedepartementet
Enheten för processrätt
och domstolsfrågor

Vår referens/dnr:
34/2013

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:
Ju2013/537/DOM

2013-05-16

Remissvar

En modernare rättegång II – en uppföljning (SOU 2012:93). Betänkande av EMR-utredningen

Svenskt Näringslivs yttrande över EMR-utredningens uppföljning av reformen En modernare rättegång (EMR) begränsas till utredningens utvärdering av utvidgat krav på prövningstillstånd i tvistemål och tingsrättens domförhet i tvistemål.

Inställning

Svenskt Näringsliv menar att den utvärdering som kan göras utifrån Domstolsverkets statistik gällande prövningstillståndsreformen i tvistemål visar att många enskilda lider rättsförluster genom att ett stort antal domar förblir felaktiga. I stället för att som redan planeras gå vidare med införande av generellt krav på prövningstillstånd i brottmål (se SOU 2013:17) borde statistiken snarare föranleda överväganden om huruvida de krav på prövningstillstånd som redan införts ska behållas.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att ändra sammansättningen av domare vid huvudförhandling i tvistemål i tingsrätt.

EMR-utredningen om utvidgat system med prövningstillstånd i hovrätten

Enligt utredningsdirektiven är det viktigt att reglema om prövningstillstånd tillämpas på ett sådant sätt att felaktiga avgöranden kan identifieras och ändras samt att frågor av prejudikatintresse uppmärksammas.

Utredningen konstaterar att andelen meddelade prövningstillstånd i hovrätt inledningsvis var för låg. Tillämpningen har blivit generösare men varierar mellan hovrätterna. Utredningen bedömer att tillämpningen ännu inte motsvarar den som förutsattes vid EMR-reformen och betonar att det är angeläget att hovrätterna fortlöpande följer upp tillämpningen. Utredningen uttalar vidare att det är förståeligt att det kan ta viss tid innan tillämpningen helt faller på plats beträffande tolkningen av de nya prövningstillståndsbestämmelserna. Sammanfattningsvis finner dock utredningen att

reformen har fallit mycket väl ut, såväl på ett övergripande plan som i de enskilda delarna.

I förarbetena – prop. 2007/08:139 s. 23 – uttalade regeringen bl.a. att rättssäkerheten kräver att felaktiga domar ska kunna rättas i andra instans och att krav på prövningstillstånd inte förändrar denna ordning. System med prövningstillstånd åstadkommer en mer flexibel och effektiv handläggning. Risken för felaktiga beslut i frågan om prövningstillstånd bedömde regeringen som minimal.

Svenskt Näringsliv konstaterar att regeringens motivering för att rättssäkerheten inte påverkas förutsätter att prövningstillstånd verkligen meddelas i alla de fall där underinstansernas avgöranden är felaktiga. Prövningstillstånd ska nämligen meddelas om det föreligger skäl till ändring av underinstansernas avgöranden. Ett införande av krav på prövningstillstånd i en viss måltyp borde därför inte medföra att procentuellt sett färre avgöranden blir ändrade av överinstanserna, d.v.s. den s.k. ändringsfrekvensen bör vara oförändrad. Om det skulle visa sig att införandet av ett krav på prövningstillstånd medför att ändringsfrekvensen minskar, utan att detta kan förklaras av andra orsaker, kan slutsatsen dras att systemet med prövningstillstånd inte fungerar på det sätt som är avsett. Att ändringsfrekvensen minskar innebär att fler felaktiga domar blir oförändrade.

Hur ser då verkligheten ut? Identifieras och ändras de felaktiga avgörandena? Nedan presenteras en sammanställning av statistik från Domstolsverket från åren före reformen 2007 och 2008 (reformen genomfördes 1 november 2008) och fram till den 24 april i år.

Hovrätt	2007		2008		2009		2010	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Brottmål	Ändringsfrekvens	2883 34,30%	3190 34,30%		3179 34,50%		3381 35,80%	
	PT-frekvens	1294 15,40%	1567 17,40%		1712 18,90%		1933 20,60%	
Tvistemål	Ändringsfrekvens	684 27,30%	770 27,40%		672 20,30%		555 18,80%	
	PT-frekvens	418 16,60%	690 25,10%		2469 87,70%		2588 87,70%	
Övriga mål	Ändringsfrekvens	1620 15,00%	1715 14,90%		1504 13,80%		1634 14,80%	
	PT-frekvens	1124 10,30%	1650 14,60%		4507 42,00%		5039 45,10%	
Miljömål	Ändringsfrekvens	108 20,80%	112 20,30%		94 15,50%		113 14,50%	
	PT-frekvens	324 63,20%	455 76,20%		572 90,60%		602 90,90%	

forts.	2011		2012		2013*	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Brottmål	Ändringsfrekvens	3483 37,00%	3507 38,00%		1125 36,90%	
	PT-frekvens	1950 20,50%	2103 22,50%		708 23,20%	
Tvistemål	Ändringsfrekvens	556 19,60%	598 21,30%		188 20,00%	
	PT-frekvens	2519 88,10%	2496 88,50%		896 93,00%	
Övriga mål	Ändringsfrekvens	1633 14,50%	1765 15,50%		477 12,80%	
	PT-frekvens	4712 42,60%	4758 41,40%		1601 42,70%	
Miljömål	Ändringsfrekvens	99 14,60%	103 13,30%		45 17,90%	
	PT-frekvens	593 90,70%	743 94,50%		228 93,40%	

* T.o.m. 24 april 2013

Ändringsfrekvens: Mål ändrade från underinstans av totalt antal avgjorda mål
PT-frekvens: Antal inkomna mål där prövningstillstånd krävs

Av statistiken framgår att ändringsfrekvensen för tvistemål sjunkit från 27,4 procent år 2008 till 21,3 procent år 2012. Detta betyder att 22 procent – (27,4 procentenheter – 21,3 procentenheter) / 27,4 = 22,2 procent – färre tvistemål ändras i hovrätten idag jämfört med innan reformen genomfördes. Den konkreta förändring som prövningstillståndsreformen medfört kan sägas innebära att ca 170 fler tvistemål skulle ha ändrats i hovrätten under 2012 om reformen inte hade genomförts. Hittills i år – per den 24 april – ligger ändringsfrekvensen på 20 procent. En tolkning av statistiken visar att ändringsfrekvensen ligger ganska stabilt kring 20-procentsstrecket över åren efter reformen.

I november i år har det gått fem år sedan prövningstillståndsreformen genomfördes. Det uttalas i utredningen att det är förståeligt att det tar tid innan tillämpningen helt faller på plats. Vad menas med det? Hur många år ska det dröja innan den rättssökande allmänheten ska återfå den nivå på rättssäkerhet som fanns före reformen och framför allt hur ska det gå till? Från Högsta domstolen har en mycket stor insats gjorts vars omfattning torde sakna motstycke. Sedan januari 2009 till och med juni 2012 har Högsta domstolen meddelat tillstånd till prövning i hovrätten i 116 avgöranden.

Det har funnits starka farhågor för att generellt krav på prövningstillstånd som enbart grundas på en bedömning av om målet ska komma att ändras eller inte kan komma att användas som arbetsregulator. Även bortsett från detta är det naturligt nog många gånger mycket svårt att vid en mindre ingående bedömning av ett mål kunna avgöra om ändring ska ske eller inte. Det ligger ju i sakens natur.

Som framgår av betänkandet finns det i våra grannländer beloppsgränser över vilka målen alltid ska tas upp och prövas i andra instans.

När prövningstillståndsreformen infördes uttalade regeringen att riskerna för felaktiga beslut var minimal. Nu har vi resultatet. Det var 22 procent färre mål i hovrätten som ändrades 2012 jämfört med före reformen. Det är ca 170 fler felaktiga domar som förblir oförändrade bara under ett år, vilket är ett hårt slag mot rättssäkerheten. Det har nu snart gått fem år och Högsta domstolen har gjort en massiv insats för att söka ge hovrätterna vägledning. Detta har ändå inte lett till någon förbättring. Nu måste lagstiftningsåtgärder vidtas för att skyndsamt åstadkomma en förändring. Om spärrar till hovrätten anses nödvändiga finns modeller med beloppsgränser liknande de i våra nordiska grannländer att överväga.

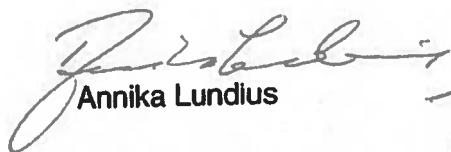
Tingsrätternas domförhet i tvistemål

I betänkandet sägs att utredningen inte har funnit statistiskt belägg för att parterna i ökad utsträckning begär att tvistemål vid tingsrätt ska avgöras av tre domare. Utredningen föreslår emellertid att huvudregeln ändras så att tingsrätten är domför med två lagfarna domare om inte målet med hänsyn till sin omfattning eller beskaffenhet bör prövas av tre lagfarna domare. Som skäl för förändringen uttalar utredningen att även om inget samband kan påvisas med EMR-reformen så tar man ändå upp frå-

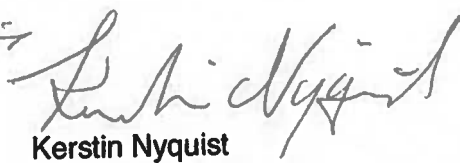
gan därför att det är viktigt för effektiviteten, Som stöd för att föreslå en förändring hänvisas till den förändrade hovrättsprocessen som fallit väl ut.

Som framgått ovan delar inte Svenskt Näringsliv uppfattningen att den förändrade hovrättsprocessen fallit väl ut vad gäller den rättsökande allmänhetens möjligheter att undgå att drabbas av att felaktiga domar. Minskade möjligheter att få ändring i överrätt kan inte motivera minskade domarinsatser i underrätt. Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget.

SVENSKT NÄRINGSLIV

Annika Lundius

Kerstin Nyquist